

EDUSKUNNAN
VALTIOVARAINVALIOKUNTA

Helsingissä

11 päivänä toukokuuta 1990

Lausunto n:o 2

Ulkoasiainvaliokunnalle

Ulkoasiainvaliokunta on pyytänyt 16 päivänä maaliskuuta 1990 päivätyllä kirjeellään eduskunnan päätöksen mukaisesti valtiovarainvaliokunnan lausunnon Suomen suhtautumisesta Länsi-Euroopan yhdentymiskehitykseen 1990 koskevasta valtioneuvoston selonteosta.

Selonteon osalta valtiovarainvaliokunta esittää kantanaan seuraavaa:

Yhdentymisen vaikutuksista kansantalouteen ja talouspolitiikkaan

Selonteossa todetaan yhdentymisen talouspolitiikan kannalta merkitsevän ennen kaikkea sitä, että niin yritysten kuin luonnollisten henkilöiden toimintaedellytysten on oltava kilpailukyisiä. Suuret erot esimerkiksi julkisen sektorin koossa ja verotuksessa voisivat muodostua ongelmallisiksi. Suomen osalta voidaan todeta, että julkisen sektorin osuus kansantaloudesta kuten myös bruttoveroasteemme ovat hieman korkeampia kuin EY-maissa keskimäärin, kun mukaan luetaan lakisääteiseen työeläketurvaan käytettävät TEL-maksut. Verotuksemme rakenne on myös pääpiirteiltään samankaltainen EY-maiden keskiarvon kanssa. Tuloverotus on meillä jonkin verran kireämpää, samoin hyödykeverotus. Yritysverojen BKT-osuus on selonteon mukaan meillä sitä vastoin alempi kuin EY-maissa keskimäärin.

Selonteossa todetaan edelleen, että talouspolitiikassa tulee ottaa entistä selvemmin huomioon tärkeimmät päätökset ja kehitys Euroopan talousalueella. Kunkin maan oma talouspolitiikan liikkumavara vähenee. Integraation syveneminen lisää sekä talouden ulkoista riippuvuutta että talouspolitiikalle tästä koituvia rajoituksia.

Mahdollisesti solmittava EES-sopimus ei kuitenkaan sellaisenaan vaikeuta mahdollisuuksiamme harjoittaa itsenäistä finanssipolitiikkaa. Julkisiin menoihin sekä veroihin kohdistuvilla päätöksillä on myös jatkossa mahdollista vaikuttaa kotimaisen kysynnän kehitykseen ja sitä kautta mm. työllisyyteen ja inflaatioon. Talouden avoimuuden lisääntyminen ja ulkoisten rajoitusten korostuminen, jotka vain osittain riippuvat Euroopan talousalueen muodostumisesta, kaventavat kuitenkin tosiasiallista talouspoliittista liikkumatilaa.

Talouksien entistä tiiviimpi nivoutuminen yhteen merkitsee paineita mm. pääoma- ja tuloverotuksen yhdenmukaistamiseksi sekä etenkin liikevaihtoverojärjestelmän muuttamiseksi lähemmäksi muissa maissa sovellettavaa. Suomen nykyinen liikevaihtoverojärjestelmä onkin hallituksen antaman selonteon mukaan tarkoitus kehittää niin, että ns. piilevän liikevaihtoveron aiheuttama rasitus viennille poistuu. Samanlaisia perusteita ainakin osittaiseen yhdenmukaistamiseen esiintyy välillisen verotuksen suhteen myös muilta osin.

Valtiovarainvaliokunta korostaa edellä selostettuja selonteossa omaksuttuja kannanottoja ja katsoo, että hallituksen tulisi pitää niitä peruslähtökohtina tulevilla neuvotteluilla.

Verotuksen harmonisointiin on pyritty EY-alueen maissa 1960-luvulta alkaen. Harmonisointiin tähtäävät sopimukset eivät kuitenkaan ole koskeneet välitöntä verotusta. Siten EY:ssä ei ole yhtään välitöntä verotusta koskevaa direktiiviä. Myöskään välillisen verotuksen osalta ei ole toistaiseksi EY-alueella saavutettu harmonisoinnille asetettuja tavoitteita. Liikevaihtoverotusta koskee kolme direktiiviä, jotka koskevat pyrkimystä standardiverokantaan, siirtymistä clearing house -järjestelmään eli ns.

selvittelyjärjestelmään ja pyrkimistä laajaan veropohjaan. Verokannan osalta on pyrkimys toistaiseksi vesittynyt siten, että yleisesti sovelletaan kahta eri verokantaa, joissa on vielä tuntuva ero eri maiden välillä. Siirtyminen clearing house -järjestelmään on epäonnistunut täysin. Parhaita tuloksia on saavutettu laajan veropohjan osalta. Nämä seikat ovat omalta osaltaan vaikuttamassa siihen, että suunnitellun EES-järjestelyn yhteydessä tai pikaisesti sen jälkeenkin tuskin voitaisiin saavuttaa sellaisia konkreettisia verotuksen harmonisointitavoitteita, jotka edellyttäisivät pikaisesti olennaisia muutoksia Suomen verojärjestelmään. Lisäksi on todettava, että meillä on toteutettu eräitä tähän suuntaan meneviä uudistuksia, kuten yhtiöveron hyvitysjärjestelmä, ja että liikevaihtoverotuksessa on osin jo toteutettu ja osin ollaan toteuttamassa samansuuntaisia uudistuksia. Valiokunta pitää tärkeänä, että EES-järjestelyn yhteydessä pyritään ottamaan yleisesti käyttöön ympäristöveroja ja että sopimus ei ainakaan estä niiden käyttöä.

Valtiovarainvaliokunta katsoo, että EES-järjestelyn lähtökohtana tulee verotuksen osalta olla verotuksen harmonisointi siten, ettei verotus muodostu esteeksi tavaroiden ja palveluiden tai pääoman vapaalle liikkuvuudelle. Tämä edellyttää lähinnä välillisen verotuksen perusratkaisujen ja perusrakenteiden yhdenkaltaisuutta sekä osinkojen ja korkojen yhdenmukaista verotusta, jossa myös verokantojen tulisi olla samaa suuruusluokkaa. Jotta tämä voi onnistua tyydyttävästi, on EY-maiden ensin saavutettava sisäisesti riittävä yhtenäisyys. Valiokunta korostaa lisäksi sitä, että erityisesti korko- ja osinkotulojen verotuksen yhdenmukainen toteuttaminen ja veronkierron ehkäiseminen edellyttävät eri maiden välillä tehokasta yhteistyötä, joten keskinäistä veroviranomaisien yhteistyötä koskevat sopimukset on saatettava alueellisesti kattaviksi ja yhdenmukaisiksi ja ne on jatkuvasti pidettävä ajan tasalla.

Maatalous- ja kalatuotteet sekä jalostetut elintarvikkeet

Selvitysluonteisissa keskusteluissa molemmat osapuolet ovat selonteon mukaan lähteneet siitä, että neuvoteltava EES-järjestely ei sisällä yhteistä maatalouspolitiikkaa. Tästä on katsottu seuraavan sen, että maataloustuotteiden

osalta ei pyritä täydelliseen tulleista ja määrällisistä rajoituksista vapaaseen kauppaan.

Jalostettujen maataloustuotteiden kauppaa koskevia sääntöjä pyritään selonteon mukaan EES-järjestelyn puitteissa edelleen kehittämään. Peruseriaatteena tulee edelleenkin olemaan se, että näiden tuotteiden ns. teollisuusuoja puretaan ja vain tuotteissa olevaan maatalouspohjaiseen raaka-aineeseen kohdistuva suoja sallitaan hinnanerokorvausten muodossa. Tarkoituksena on kehittää järjestelmää sekä laajentamalla ja yhdenmukaistamalla jalostetuiksi elintarvikkeiksi katsottavien tuotteiden luetteloa että kehittämällä hinnanerokorvauksia koskevia sääntöjä.

Hallitus lähtee ilmoituksensa mukaan siitä, että EES-järjestelyyn ei sisällytetä yhteistä maatalouspolitiikkaa. Maataloustuotteiden osalta ei myöskään pyritä samanlaiseen vapaa-kauppaan kuin teollisuustuotteiden suhteen. Jalostettujen elintarvikkeiden kauppaa pyritään edistämään laajentamalla ja yhdenmukaistamalla jalostetuiksi elintarvikkeiksi katsottavien tuotteiden luetteloa sekä kehittämällä hinnanerokorvausjärjestelmien toimivuutta.

Valtiovarainvaliokunta pitää edellä selostettuja hallituksen näkemyksiä oikeina ja toteaa samalla, ettei hinnanerokorvausjärjestelmän muutos EES-järjestelyn yhteydessä merkitse sanottavia välittömiä muutoksia maatalouden asemaan. Sitä vastoin elintarviketeollisuudelle hinnanerokorvausjärjestelmän muuttuminen tulee asettamaan uusia haasteita.

Julkiset hankinnat

Selonteon mukaan julkisten hankintojen avaamisen tarkoituksena on tavaroiden ja palvelujen vapaan liikkumisen ja avoimen kansainvälisen kilpailun ulottaminen myös valtion ja kuntien hankintoihin. Vastavuoroisella hankintojen avaamisella pyritään lisäämään kilpailua, alentamaan hintoja ja siten luomaan edellytyksiä julkisen hankintatoimen tehostamiselle.

Valiokunta yhtyy siihen, mitä selonteossa on asetettu Suomen tavoitteiksi. EY:n julkisten hankintojen avautuminen vapaalle kilpailulle merkitsee huomattavaa myyntipotentiaalia suomalaisille yrityksille. Suomalaiselle teollisuudelle olisi luotava mahdollisuudet päästä tarjoamaan yhdenvertaisin edellytyksin länsieurooppalaisiin kilpailijoihin verrattuna tuot-

teita ja palveluja eurooppalaisille julkisten hankintojen markkinoille. Vastavuoroisuusperiaatteesta johtuen suomalaisyritysten on vaurauduttava kilpailuun, kun EY-maiden yrityksille tulee mahdollisuus osallistua tietyn arvonn ylittäviä hankkeita koskeviin tarjouskilpailuihin Suomessa. Avoimen kilpailun julkisista hankinnoista oletetaan alentavan kotimaisten yritysten hinnoittelua ja tarjoavan uusia vaihtoehtoja.

Pienet ja keskisuuret yritykset

Selonteossa todetaan, että EES-järjestelyssä Suomen tavoitteena on saada suomalaisille pienille ja keskisuurille yrityksille samat toimintaedellytykset kuin EY:n piiriissä toimivilla pienillä ja keskisuurilla yrityksillä on. Tarkoituksena on turvata suomalaisille pienille ja keskisuurille yrityksille tasavertaiset mahdollisuudet saada neuvonta-, koulutus- ja tiedotuspalveluja sekä osallistua erilaisiin yhteistyöohjelmiin sekä tutkimus- ja tuotekehityshankkeisiin. Tarkoituksena myös on, että EES-sopimuksen solmimisen jälkeenkin Suomella on mahdollisuus noudattaa itsenäistä pienten ja keskisuurten yritysten politiikkaa ja aluepolitiikkaa osana yleistä elinkeinopolitiikkaa.

Valiokunta pitää pienten ja keskisuurten yritysten toimintaedellytysten turvaamista erittäin tärkeänä, koska Suomi on EY:n kriteereillä mitaten poikkeuksellisen pienyritysvaltainen maa. Valiokunta korostaa, että pienten ja keskisuurten yritysten sopeutumisedellytysten parantamiseksi koulutusta, neuvontaa ja tiedonvälitystä on tehostettava. Yhdentymiskehityksen edetessä pienten ja keskisuurten yritysten asema ja merkitys kansantaloudellemme ja työllisyydellemme on otettava painokkaasti huomioon talouspoliittisessa päätöksenteossa ja säädösvalmistelussa.

Valiokunta pitää yritystoiminnan kannalta hallituksen lähtökohdaksi ottamaa suhtautumista aluepolitiikkaan oikeana. Huomioon ottaen maan erityiset ominaispiirteet Suomessa on voitava harjoittaa kansallista aluepolitiikkaa.

Pienten ja keskisuurten kuten myös muiden yritysten panostusta tutkimus- ja kehitystoimintaan on edistettävä. Tämä tulee ottaa huomioon etenkin teknologian kehittämiskeskuselle osoitettavissa määrärahoissa. Edelleen on tärkeää, että pienillä ja keskisuurilla yrityksillä

on mahdollisuus saada riittävästi ammattitaitoista työvoimaa.

Vaikka EY-maat ovatkin erittäin tärkeitä suomalaisten yritysten kannalta, yritystoiminnan edistämässä ei pidä kuitenkaan unohtaa ns. kolmansia maita.

Kuljetuspalvelut

EY:n komission laatimien selvitysten mukaan komission tarkastelemista 120 toimialasta 40 joutuu sisämarkkinakehityksen suoranaisten vaikutusten kohteiksi. Suurimmat rakenneuutokset toteutuvat niillä aloilla, jotka ovat pisimpään olleet kilpailulta suojattuja.

Valtiovarainvaliokunta pitää tarpeellisena, että hallitus selvittää, mitkä toimialat Suomessa erityisesti joutuvat selonteossa kuvatun integraatiokehityksen kohteiksi, minkälaisia muutoksia integraatiokehitys tulee aiheuttamaan näiden toimialojen toimintaedellytyksiin sekä millaisin toimenpitein kyseisten toimialojen tulisi itse valmistautua odotettavissa olevaan kehitykseen. Hallituksen tulee lisäksi selvittää, mihin toimenpiteisiin sen tulee ryhtyä kyseisten toimialojen toimintaedellytysten varmistamiseksi integraatiokehityksen jatkuessa ja miten ingraation asettamat vaatimukset tulee ottaa huomioon maan yleisessä talouspolitiikassa.

Lisäksi valtiovarainvaliokunta kiirehtii niiden selonteossa jo mainittujen toimenpiteiden toteuttamista, jotka ovat tarpeen kasvavan kilpailun kohteeksi joutuvien toimialojen kilpailuvyyn turvaamiseksi. Tällöin valiokunta viittaa mm. toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen kuorma-autoalan saattamiseksi verotuksellisesti samanarvoiseen asemaan kilpailijamaittemme yrittäjien kanssa.

Joukkoliikenne on merkittävä osa kansalaisten liikkumismahdollisuuksia. Joukkoliikenteellä on myös ratkaiseva vaikutus tehokkaan aluerakenteen ja voimakkaiden työmarkkina-alueiden syntymisessä. Valtiovarainvaliokunta katsoo, että joukkoliikenne voi toimia tuloksellisesti muodostamalla julkisen liikenteen eri muodoista toiminnallisen kokonaisuuden. Neuvotteluissa direktiiveistä sekä kehitettäessä suomalaista säädöstä ja liikennepoliittisia ratkaisuja tulisi tähdätä tällaisen toiminnallisen kokonaisuuden aikaansaamiseen. Joukkoliikenteen muodoista linja-autoliikenne tarvitsee nykyistä selväpiirteisemmän ja voimakkaam-

man tukijärjestelmän. Lupapolitiikalla tulisi puolestaan vaikuttaa mainitunlaisen kokonaisjärjestelmän aikaansaamiseen sekä mahdollistaa liikenteen sopeutuminen kysyntää vastavaksi.

Eurooppalaisessa kehityksessä rautatieliikenteellä on nykyistä suurempi merkitys. Suomalaisen kuljetusjärjestelmien kilpailukyky edellyttää rautateiden kehittämistä ja modernisointia. Teknologiaa on parannettava niin käytettävän kaluston kuin myös rataverkon ja sen laitteiston osalta. Junien nopeuksia on nostettava ja ratojen kantavuutta parannettava. Rataverkkoa on kehitettävä osaksi eurooppalaista kuljetusjärjestelmää ja sen kehittämisessä on otettava huomioon mahdolliset kansainväliset poikittaisytteudet. Ulkomailla tulisi kyetä kehittämään myös suomalaisia huolintajärjestelmiä.

Lentoliikenne on nopeimmin kasvava liikennemuoto. Suomen etu edellyttää lentoliikenteen vapauttamista. Suomalaisen lentoliikennejärjestelmien nykyistä voimakkaampi kehittäminen on yksi menestyksemme avaimia. Helsinki-Vantaan lentoasemaa on nopeasti laajennettava tukkoisuuden poistamiseksi ja uusien tavoitteiden saavuttamiseksi. Alueellisia lentokenttiä on myös kehitettävä. Lentoasemien toimintojen kehitystä on voitava nopeuttaa yhtiöittämällä eri toimintoja.

Pääosa liikennevirroista kulkee maanteitse. Liikennemäärien kasvu on huomattavasti no-

peampaa kuin tieverkkoon käytettyjen investointien määrä. Tieverkoston välityskyvyn nykyinen heikkeneminen sekä tiestön rappeutuminen heikentävät kilpailukykyämme. Tieinvestointeja tulee nopeasti pystyä lisäämään. Tiestön toimintakyvyn optimaaliseksi parantamiseksi tulee tavoitteeksi ottaa tiestön funktionaalinen kehittäminen. Tiestö pystyy, liikenneinvestoinneista eniten, integroimaan alueellista tuotantoa ja yhteiskunnallisia toimintoja. Päätieverkoston osalta on yhtäjaksoisesti rakentaen aikaansaatava tehokas verkkomainen kokonaisuus.

Suomen ulkomaankaupan menestyksellinen hoito edellyttää suomalaista tonnistoa; aluksille tulee niiden kilpailukykyyn säilyttämiseksi maksaa tukea. Eurooppalaisten rekisterijärjestelmien muotouduttua Suomen tulee tehdä ratkaisunsa kansallisin edellä mainituin intressein.

Valtiovarainvaliokunta edellyttää tehokkaita toimenpiteitä yhdistettyjen kuljetusten kehittämiseksi mm. parantamalla eri liikennemuotojen yhteensopivuutta sekä yhtenäistämällä niitä koskevia säännöksiä.

Valtiovarainvaliokunta esittää kunnioittaen lausuntonaan,

että ulkoasiainvaliokunta ottaisi edellä lausutun huomioon mietintöönsä laatiessaan.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Mäki-Hakola, varapuheenjohtaja Luttinen (osittain), jäsenet E. Aho (osittain), Ajo (osittain), Hokinan, Isohookana-Asunmaa (osittain), Järvenpää (osittain), Kettunen (osittain), Laakso-

nen, Lahti-Nuuttila, Maijala, Malm (osittain), Ranta, Sasi, Savolainen (osittain), Tenhiälä ja Vähäkangas (osittain) sekä varajäsenet Kalliomäki, Nyby (osittain), Pekkarinen, Pohjanoksa, T. Roos (osittain) ja Vihriälä.

Eriävä mielipide

Antaessaan lausuntonsa ulkoasiainvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta Länsi-Euroopan yhdentymiskehitykseen liittyen valtiovarainvaliokunnan olisi mielestämme pitänyt lausua kantanaan yhdentymisen vaikutuksista kansantalouteen ja talouspolitiikkaan seuraavaa:

”EY:n sisäinen veroharmonisointi ei ole edennyt niin pitkälle, että olisi nähtävissä trendi, mihin suuntaan verotusta käytännössä kehitetään. Sen takia EES-järjestelyjä ei saa käyttää sellaisten verotuksen muutosten perusteena, jotka tehdään Suomen hallituksen nykyisten poliittisten voimasuhteiden mukaisesti ja suomalaisten itsensä tahdosta niin, että tulot kasvavat Suomen kansalaisten välillä.

Tarvittavat verotulot on perittävä ennen muuta progressiivisen tulo- ja varallisuusveron muodossa, ja eniten veroa on perittävä niiltä, joilla on hyvä veronmaksukyky. EY-harmonisointia ei saa käyttää perusteluna sille, että suurituloisten ja rikkaiden tulo- ja varallisuusveroa alennetaan ja verotuksen painopistettä siirretään sillä tavalla menetettävien verotulojen perimiseksi välillisen verotuksen suuntaan.

EY-harmonisointia ei myöskään pidä käyttää perusteluna sille, että liikevaihtoveron pohjaa laajennetaan, mikä pitää sisällään peruselintarvikkeiden sekä palvelujen hintojen nousun uuden veron vaikutuksesta.

Suomen eduskunta ei ole tehnyt sellaisia periaatteellisia ratkaisuja, joiden perusteella Suomessa olisi päätetty pitää yleisenä talouspoliittisena tavoitteena pääomien vapaata liikumista eli Suomen integroimista ylikansallisiin, maailmanlaajuisiin pääomamarkkinoihin. Vaikka Suomen Pankki on harjoittanut käytännössä politiikkaa, joka perustuu mainitun integraation käytännön toteuttamiseen, edus-

kunnan ei pidä tässä yhteydessä hyväksyä kantaa, jonka mukaan verotusta olisi harmonisoitava niin, että se ei muodostu esteeksi pääomien vapaalle liikkuvuudelle. Asiaan on otettava kantaa vasta sen jälkeen, kun on tutkittu mainitun integraation vaikutukset Suomen kansantalouteen ja sen mukanaan tuomat rajoitukset Suomen taloudelliselle itsenäisyydelle. Jos päätetäänkin, että Suomen taloudellisesta itsenäisyydestä pidetään kiinni, silloin verotusta ei ole harmonisoitava valtiovarainvaliokunnan lausunnossa esitetyllä tavalla.

Edellä esitetty huomautus ei liity tavaramarkkinoiden integraation perusteisiin, ja siltä osin EES-järjestelyä ei pidä vaikeuttaa verotuksen tai tullien avulla. Olisi itse asiassa pyrittävä vapaakauppaan ja kaupan esteiden poistamiseen laajemmin kuin se EES-järjestelyn yhteydessä on mahdollista.”

Katsomme, että julkisia hankintoja koskevassa jaksossa olisi tullut kiinnittää huomiota siihen mahdollisuuteen, että Euroopan talousalueella ja siten myös Suomessa saattaisi julkisten hankintojen avautuessa syntyä kilpailua halvalla työvoimalla. On tärkeää estää tällainen sosiaalinen dumpsaus. Tällainen kilpailu saattaa olla mahdollista esim. sillanrakennustöissä ja muissakin julkisissa töissä.

Edellä olevan perusteella emme ole voineet yhtyä enemmistön kantaan. Valiokunnan olisi mielestämme tullut esittää lausuntonaan:

”Valiokunta edellyttää, että hallitus huolehtii Euroopan talousaluetta koskevissa neuvotteluissa siitä, että työvoimaa käyttävän Euroopan talousalueen yrityksen on Suomessa annettava työntekijöilleen ne edut ja maksettava se palkka, joita Suomen lainsäädäntö ja voimassa olevat työmarkkinasopimukset edellyttävät.”

Helsingissä 11 päivänä toukokuuta 1990

Timo Laaksonen

Juhani Vähäkangas

